

JURYRAPPORT NRP GULDEN FENIKS 2017

Transformatie

Transformatie A'Dam Toren

Het gebied rondom de voormalige Shell-toren lag lange tijd plat. Dat deze plek potentie had was duidelijk, maar langdurige besluitvorming en de crisis zorgden ervoor dat het een locatie werd met meer vragen dan oplossingen. Nu is er, dankzij zowel een tender van de gemeente als het lef van drie Amsterdamse muzikondernemers (die hiervoor hun spaarrekening plunderden), een creatief concept ontwikkeld dat jong en gevestigd dynamisch muziektalent samenbrengt op één plek: de A'DAM Toren. En dat is zowel goed voor de muziekindustrie als voor de stad. De A'DAM Toren is nergens een gelikte of te gepolijste toestand geworden, maar heeft nog een klein beetje dat rauwe en 'niet-affige' en dat is goed voor de ontwikkeling van het gebied, meent de jury. Anderzijds wordt er wel gediscussieerd of deze ruwe architectonische aanpak getuigt van een doordacht concept dat wel te gemakkelijk of te eenvoudig is ingevuld. Men zou vragen kunnen stellen bij de te krappe en te weinig representatieve wijze waarop de entree van een dergelijk groot gebouw gestalte is gegeven. Het gebied ligt op een prachtige plek aan IJ en was voorheen volstrekt ontoegankelijk. Alleen al het feit dat het gebied nu ontsloten is voor zowel toeristen als ondernemers en Amsterdammers, maakt dat deze transformatie geslaagd is. Over 'de 'kroon' is veel te doen geweest. De eerste ontwerpen riepen discussie op of vond men niet gelukt. De kroon die nu de toren siert, is weliswaar 'zwaar' maar uiteindelijk passend. Een ander punt dat spannend was, was het lichtplan. In de voormalige Shell-toren ging om vijf uur het licht uit, wat maakte dat het gebied zich 's avonds en 's nachts in duister hulde. In de A'DAM Toren is het licht 24/7 aan. De vraag was welk effect dát op de omgeving had. Wat gebeurt er als het licht nooit uitgaat? In de optiek van de jury is dit goed uitpakend en brengt het de klok rond leven in de brouwerij. De toren is dankzij de goed vormgegeven en uitstekend uitgevoerde gevelbekleding en de oversized ramen van de loft grafisch dik in orde. Een lichtend landmark en beslist geen 'neonbak' die uitsluitend zijn eigen kwaliteiten staat te verkondigen.

Interessant is ook dat het pand en passant ook aan internationale branding doet. Nederland is over de hele wereld bekend om zijn (dance)muziek. Door deze activiteit in Amsterdam-Noord te concentreren geeft dit exportproduct van Hollandse bodem een visitekaartje af van formaat. En zelfs als de muziekindustrie over een aantal jaar niet hip en trending meer zou zijn, dan is het transformatieconcept zo goed en het merk A'DAM zo sterk dat een andere tak van industrie er als vanzelfsprekend kan neerstrijken. Een vraag die ter sprake kwam, was of de A'DAM Toren zijn schaduw vooruitwerpt als het erom gaat hoe gebouwen in de toekomst gebruikt gaan worden. De jury vindt unaniem dat de transformatie van de voormalige Shell-toren een aansprekend voorbeeld is van hoe je met doortastende initiatieven meerwaarde kunt geven aan een bestaand gebouw op een bestaande plek. Dankzij de transformatie is een min of meer anonieme, maar voor toeristen, inwoners en jonge ondernemers ontoegankelijke plek aan de overkant van het IJ veranderd in a place to be. De plek kreeg in economische zin veel meer betekenis en de gesloten hoofdzetel van een aardoliemaatschappij veranderde in een vrij toegankelijke landmark dat aan Amsterdam-Noord meer betekenis geeft voor de stad als geheel.

De jury constateert dat je het gebouw en de plek kunt zien als een geschenk op zichzelf, maar dat dát gegeven geen garantie is voor succes. Je kunt een dergelijke plek ook marktconform inrichten met een hotel of een kantoor en daardoor de potentie van de locatie onvoldoende benutten. Dat is hier nadrukkelijk niet gedaan. **De A'DAM Toren is volgens de jury een aansprekend voorbeeld van hoe je op een prominente plek in een stad op een uitmuntende manier de kansen kunt pakken die er liggen. Dat maakt dat A'DAM Toren wint in de categorie Transformatie.**

Lumière Cinema

De transformatie van de vervallen gebouwen op het Sphinx-terrein is mooi en goed gedaan, maar er zijn ook een paar kansen blijven liggen. Zo vindt de jury het stenen blok aan de buitenkant – de voormalige spoorbogen – minder geslaagd. Hier lag een kans om een concrete referentie aan het verleden op te nemen die de leesbaarheid van de plek had kunnen versterken. Dat had JHK Architecten op een elegantere manier in het ontwerp kunnen opnemen, vindt de jury. De groene ruimtes met toiletten worden door de jury verfijnd, mooi en prettig gevonden. Bij een gebouw met dergelijke afmetingen en imposante ruimtes krijg je als architect heel veel cadeau, zegt een van de juryleden. Over de bioscoopzalen die de architect in de ruimtes plaatsten, verschilt de jury van mening. De een noemt ze veel minder sculpturaal dan het gebouw zelf, de ander ervaart Lumière juist als een heel aangenaam plek en merkt op dat je als bezoeker, juist door de eenvoud en de terughoudendheid van ‘de doosjes’, de rest van de constructie en de huid van het gebouw kunt ervaren. De akoestische bekleding van houten latten aan de buitenkant van de dozen en de manier waarop de zaalnummers in het lattenwerk zijn opgenomen, werden unaniem geprezen. Al met al worden de bioscoopzalen zorgvuldig en mooi gedetailleerd gevonden, maar hadden ze misschien net ietwat spannender vormgegeven mogen worden. Het winnende ontwerp toonde in haar aanzet een veelbelovend spanningsveld tussen bestaande ruimte en inbouvvolume. Dat oogt ter plekke minder uitdagend dan in de tekeningen.

De kathedraal is een fantastisch mooie ruimte, maar het interieur van het restaurant wordt als typisch van deze tijd ervaren, waarbij het de vraag is of deze mengeling van brocante en modern design niet al teveel is toegepast om nog iets toe te voegen. Dat veel bioscoopcomplexen een huiskamer hebben, is een bestaand gegeven. Jammer dat de inrichting niet net zo monumentaal en tijdloos is uitgevoerd als de Kathedraal zelf. Het besluit van de gemeente om dit monument te behouden en in zijn oude grandeur te herstellen, is volgens de jury een goede beslissing geweest. De ontwikkeling van Het Bassin wordt met deze ingreep goed afgerond. De architect die zij voor deze transformatie selecteerde, beschikt volgens de jury over bijzondere talenten en dat is overal in het gebouw terug te zien. De indruk is ontstaan dat de gemeente als opdrachtgever te veel de nadruk heeft gelegd op risicoloze procesbegeleiding en te weinig aandacht had voor de inhoudelijke bezieling die nodig is bij een opdrachtgever om te excelleren met een project. **Ondanks deze aantekening is de transformatie zo goed gedaan dat Lumière Cinema door de jury genomineerd wordt in de Categorie Transformatie.**

B.amsterdam

B.Amsterdam telt vijf verdiepingen die getransformeerd werden tot een dynamische wereld ofwel: een community met een dak erop. De architect vertelt dat hij zich eigenlijk meer stedenbouwkundige voelt en het gebouw voelt als ‘stad’ heeft benaderd. En dat, zo beaamt de jury, is meer dan een promotiepraatje. Wat B.Amsterdam bijzonder maakt, is dat het gebouw – net als een echte stad – verschillende functies telt die ook nog eens organisch groeien en zich ontwikkelen.

Mensen kunnen er terecht voor werk, sport, evenementen of een bijzondere lunch of diner. Van de pleinen in het gebouw tot het openbare park op het dak, het concept van ‘een gebouw als stad’ is consequent en goed doorgevoerd, meent de jury. Indrukwekkend hoe met ongelooflijk bescheiden middelen zo veel bereikt is.

De architect heeft veel materialen en bouwkundige elementen hergebruikt. Een belangrijke ingreep is de nieuwe entree, waarbij het voorterrein een verblijfs- en ontmoetingsplek geworden is. De voormalige installatieruimte van IBM transformeerde tot restaurant en is omringd door een groen dakpark en moestuin. Opvallend zijn de grote industriële schuifdeuren, scheepscontainers, Trabantjes, kippen en, bij wijze van bloempotten, badkuipen. Als kritische noot wil de jury aantekenen dat in 2023 minimaal label C verplicht is; de uitbaters zullen moeten investeren om het pand energiezuiniger en bruikbaar te houden.

De jury merkt op dat in Nieuw-West een enorme slag gemaakt is vergeleken met de wijze waarop ten opzichte van hoe broedplaatsen ooit begonnen. Op die plekken voerden eenvoud en veel 'zelf doen' de boventoon. Over B.Amsterdam is wat dát betreft veel beter nagedacht. Een goed voorbeeld is de ballotagecommissie die startende ondernemers uitvraagt over wat hun bedrijf toevoegt aan de reeds zittende bedrijven. Bij de meer conventionele broedplaatsen ging het vooral om mensen met dezelfde soort ideeën bij elkaar brengen; creatief en apart zijn volstond. Hier is dat beter aangepakt. Omdat er ballotage is, gaat ondernemen in B.Amsterdam over veel meer dan een lifestyle alleen. Het is een soort campus binnen een gebouw. Je moet aantonen wat je toegevoegde waarde is anders kom je niet binnen. B.Amsterdam is daarmee in de optiek van de jury veel meer dan een tijdelijke oplossing voor leegstaand pand.

Financieel zit het ook goed. Een rekensom leert dat B.Amsterdam qua omzet per vierkante meter op Zuidas huurniveau zit. Dat komt onder meer door de meeting- en eventspaces die er zijn ondergebracht en is volgens de jury in lijn met hoe werk zich ontwikkelt: enerzijds bureauwerk, maar ook steeds meer informeel vergaderen en ontmoeten. Daarom is het een interessant operationeel model voor andere leeftijdscategorieën en andere type bedrijven. Een financieel duurzaam businessmodel voor een leegstaand pand bereik je niet enkel met hip en gezellig. Eigenaren van leegstaande kantoren kunnen ervan leren dat je in de directe omgeving moet kijken naar welke communities er zijn en wat die ondernemende mensen nodig hebben. Vastgoed wordt 'losgoed' en exploitatiegedreven. Zo zie je in London dat white collar communities hun intrek nemen in dergelijke panden. Wat je hier ziet, is dat verschillende (techno)bedrijven bereid zijn dezelfde ruimte met elkaar te delen. Dat signaal heeft de initiatiefnemer goed begrepen. Men werkt er zelfstandig, maar weet de onderlinge synergie ook te waarderen en maakt er gebruik van. B.Amsterdam is volgens de jury allang geen 'tijdelijk dingetje' meer, maar een initiatief met een lange adem. Flexibiliteit, dynamiek en soepel inspelen op de steeds sneller veranderende markt heeft niets aan statische ingerichte kantoren. Ook wat dat betreft speelt B.Amsterdam goed in op de eisen van de tijd en de behoeftes van (startende) ondernemers. B. Amsterdam logenstraft ook de aanname dat succesvol ondernemen alleen in binnenstedelijke pandjes gaat met Starbucks om de hoek.

In B.Amsterdam wordt gewerkt vanuit het idee van nabijheid; je moet elkaar snel kunnen vinden. In een gebouw op een oud bedrijventerrein kan je dus ook een stedenbouwkundige ontwikkeling laten plaatsvinden. Wat hier tot stand komt, is economisch echt interessant. Het is gelukt omdat er een opdrachtgever achter staat die vanuit een heldere visie en een goed uitgewerkt concept aan de slag ging. Hij deed geen enkele concessie, maar hield vast aan het concept. Dat is de kracht van dit verhaal. Wat de jury zich wel afvraagt, is of een dergelijk concept in elk leegstaand pand zal lukken. Waarschijnlijk niet. Het oude IBM-kantoor was qua maatvoering een cadeautje. En ook niet elk type ondernemer zal zich er senang voelen; het is er toch een rommeltje. Maar dat maakt niet uit. Niemand hoeft zich in B.Amsterdam voorgoed te vestigen. Het is een onderkomen voor ondernemers die bewust kiezen voor onderlinge gelijkheid, statusvrijheid, de deeleconomie en hergebruik en daar hoort op dit moment het soort esthetica bij dat B.Amsterdam in zich draagt. Deze plek laat zien hoe bedrijven en ondernemingen in een kenniseconomie functioneren. B.Amsterdam staat min moeten gaan aanpakken. Wat dat betreft is B.Amsterdam een leerzaam project. Het gaat de architectuur voorbij, wat zeggen wil dat het gebouw er op deze plek fysiek minder toe doet. De programmering, daar gaat het om en de rol van de ontwerper verandert mee met deze trend. Interessante vraag is wat de markt straks gaat doen als alle lege kantoren op zijn. Kan een dergelijk concept ook in nieuwbouw gerealiseerd worden? De tijd zal het leren. Het is ook mogelijk dat dezelfde concepten gerealiseerd worden met een minder ruwe, meer ontworpen interieurs. **Los hiervan wordt B.Amsterdam door de jury unaniem genomineerd in de categorie Transformatie.**

W Hotel Bank

Na bezichtiging heeft de jury de indruk dat W.Hotel en X.BANK konden beschikken over een meer dan riant transformatiebudget. Dat geld is echter beslist niet kwistig over de balk gesmeten. Dat is aan werkelijk alles in het interieur af te lezen. En het maakt niet uit of je de entree van de buitenkant ziet of de hal bij de ingang bewondert, een kijkje neemt in de eetzaal in de voormalige bankhal of de glazen kap die er boven hangt aangaapt of de monumentale trap neemt. Overal zie je aan af dat hier sprake geweest is van onversneden herstellkunst. Vakmanschap voert de boventoon. Compliment aan de architect, zegt de jury. Hij liet met deze complexe transformatie zien dat hij op meerdere borden tegelijk kan schaken. De stad kreeg door deze transformatie publiekelijk toegankelijk ruimtes terug waarvan het gros van de Amsterdammers waarschijnlijk niet eens wist dat ze bestonden. Het is goed dat Amsterdam ook dit soort luxueuze hotels binnen haar grenzen heeft, meent de jury. Het voegt iets toe aan de bovenkant van de toeristenmarkt. Die moet je óók niet vergeten in je stedelijk weefsel. Bewoners en bezoekers die kiezen voor het topsegment zien hun wensen en behoeftes ook graag verhoord; B&B's en hotelletjes in het middensegment zijn er meer dan voldoende. Een andere aanwinst voor de stad vindt de jury de XBANK. Het getuigt van lef om op zo'n locatie creatief ontwerptalent de ruimte te geven, al gebied de eerlijkheid te zeggen dat de prijskaartjes aan de uitgestalde waar grotendeels verraden dat men ook hier mikt op het hogere segment. Maar dat is goed, aldus de jury: een stad als Amsterdam heeft ook behoefte aan goede, verfrissende winkels in het chique segment. Niet iedereen wil shoppen in de PC. Hoofdstraat, zegt de jury over de XBANK.

Als je alles in ogenschouw neemt op en daarbij rekening houdt met op welk (uitgaans)publiek W Hotel Bank en XBANK mikt, dan kan je niet anders dan constateren dat hier sprake is van een geslaagde transformatie. Beter dan dit lijkt het niet te kunnen. Toch constateert de jury enige spanning tussen het bestaande gebouw, de corporate identity en de hand van de architect. Misschien was er voor het laatst genoemde te weinig ruimte. Het geheel komt wat zwaar en donker over. Een beetje luchtigheid als contrast met het serieuze verleden als gesloten bankgebouw was welkom geweest. De jury vermoedt dat dit de nagestreefde stijl is, zodat dit geenszins neerkomt op een diskwalificatie van de architect. **Deze optelsom van kwaliteiten maakt dat met de transformatie een gebouw is teruggegeven aan de stad en aan de Amsterdammers, en dat maakt dat W Hotel Bank genomineerd is in de categorie Transformatie.**

RENOVATIE

Tandheelkunde, Radboud Universiteit

Wat inbo bij de renovatie van Tandheelkunde gedaan heeft, is buitengewoon knap: echt vakmanschap. Prachtig dat je brutalistische betonarchitectuur zo weet aan te pakken. De jury zegt dat je in alle aspecten van deze renovatie ziet, dat er een opdrachtgever achter zat die heel goed heeft nagedacht over wat hij wilde bereiken en welke cultuur hij met de renovatie van de faculteit wilde neerzetten. Mooi ook dat de architect die tekende voor de renovatie eerst dwars tegen de vraag inging en met een plan kwam dat het oorspronkelijke plan van eisen volkomen negeerde. Daar is lef voor nodig van beide kanten. Opdrachtgever en architect hebben elkaar spel en tegenspel gegeven, wat tot meerwaarde in het eindresultaat heeft geleid. Dat zie je, dat voel je. Constructieve wrijving geeft glans – je moet elkaar af en toe durven tegenspreken, vindt ook de jury - en zo zou het eigenlijk altijd moeten gaan bij renoveren. Bepalend is hier de wijze waarop de architect laat zien zijn vak architectonisch en bouwkundig volledig te beheersen. Er is hier gewerkt met begrip voor het oorspronkelijke ontwerp en inzicht in de wijze waarop de bestaande kwaliteit van het gebouw kon worden gebruikt. Er zijn verrassende ruimtelijke ingrepen gedaan. Zo is er een prachtige ontvangsthal ontstaan: licht, ruimtelijk en mooi aangesloten op de bestaande hoogbouw. Je kunt je afvragen, zegt een van de juryleden, of het gebruik van hout in het Atrium deze ruimte niet net iets warmer en minder steriel had gemaakt.

Heel mooi werk van Inbo, is een zin die meermaals valt in het juryoverleg. Mooi wijst in dit verband ook naar het respect dat Inbo aan de dag legde voor de architect die Tandheelkunde uitvoerde in de oorspronkelijke betonarchitectuur. De jury noemt de basiskwaliteit van het oorspronkelijke gebouw een geschenk. De betonnen schijven met die richels erin: geweldig mooi. Alles tijdens de renovatie is goed geadresseerd. Het atrium, de materialisering van de vernieuwde gevel, de manier waarop het gesloten volume dat het gebouw eerst was geopend is, de manier waarop het daglicht naar binnen komt, de slimme manier waarop in de ruimtes in het midden functies zijn ondergebracht die het zonder direct daglicht kunnen stellen, de relatie tussen het vernieuwde gebouw en zijn omgeving; alles is met zorg en oog voor detail uitgevoerd.

De opdrachtgever wilde van Tandheelkunde een vriendelijk en toegankelijk gebouw maken, waar bezoekers vrijwel vanzelfsprekend hun weg vinden naar hun behandelaar of specialist. Dat is gelukt. Het gebouw is functioneel, helder en verzorgd. Bezoekers komen hier onder behandeling van studenten Tandheelkunde, dan moet een omgeving vertrouwen uitstralen. Dat heeft Inbo goed begrepen en vertaald in materiaalkeuze, kleurstelling en bewegwijzering. Hoe verder je het gebouw inloopt, hoe beter je snapt hoe dat werkt: vertrouwen uitstralen. Het gaat nergens om chique, maar om kwaliteit en vertrouwen. Het interieur straalt uit dat je te maken hebt met goed opgeleide professionals die weten wat ze doen: goed opgeruimd, overzichtelijk, toegankelijk. Het oude Tandheelkunde was een in zichzelf gekeerd volume; somber, donker, hiërarchisch en ontoegankelijk, met een bijbehorende stijl van besturen. Door de ingrijpende renovatie toont het gebouw zich nu als een open 'lichtvoetige' instelling waar je niet alleen gemakkelijk naar binnen loopt, maar waar – dankzij de renovatie, aldus de opdrachtgever – ook de stijl van besturen een stuk helderder is geworden. Dat is een prestatie van formaat.

De renovatie van de Nijmeegse faculteit is in de ogen van de jury een voorbeeld van een opdrachtgever die weet wat hij wil en een schoolvoorbeeld van ouderwets architectenvakmanschap. In Nijmegen is met de renovatie van Tandheelkunde iets extra's aan de stad en de plek toegevoegd in plaats van dat er alleen iets is behouden. **Wat er nu in Nijmegen staat, is veel beter dan wat er stond. prima, maar als je als ontwerper in samenspraak met een opdrachtgever met inzet van architectuur een bedrijfscultuur kunt bewerkstelligen, dan heb je te maken met een bovengemiddeld project. Deze optelsom van kwaliteiten, maakt dat Tandheelkunde winnaar is in de categorie renovatie.**

Flat met toekomst

Wat de jury zonder meer charmant vindt aan de Nul op de Meter (NOM) renovatie van de Intervam portiekflat in het Utrechtse Overvecht, is de manier waarop deze renovatie is aangepakt. Renoveren en dus isoleren van bestaande portiekflats uit de jaren zestig, zeventig en tachtig komt in negen (misschien zelfs tien) op de tien gevallen neer op een complete transformatie van de schil. Dat wordt ook wel een 'theemutsattitude' genoemd, weet een van de juryleden. Niets van het oorspronkelijke uiterlijk blijft dan gehandhaafd. Vaak kan dat geen kwaad omdat dergelijke panden geen al te hoogdravende architectonische kwaliteiten hadden. Dikwijls is ook het oorspronkelijke uiterlijk al grondig verknoeid met kunststof kozijnen.

Maar de renovatie zoals die door de VIOS Bouwgroep in opdracht van woningbouwvereniging Mitros is uitgevoerd, laat volgens de jury zien dat het wel degelijk zinvol is stil te staan bij de oorspronkelijke kwaliteit van een flatgebouw. Intervam portiekflats gaan misschien dan niet de geschiedenisboeken in als monumenten, ze hebben wel degelijk een architectonische kwaliteit die de moeite van het bewaren waard is. VIOS nam de buitenkant onder handen met bescheiden middelen én respect voor het oorspronkelijk ontwerp. Dat resulteerde in een beschaafd gebouw zonder kapsones dat, als ook de andere flats zo worden aangepakt, een wijk kan opleveren waarin het goed wonen is. Los van deze kwaliteit noemt de jury de renovatie een buitengewoon kostbare aangelegenheid. Zowat 75.000 euro per woning is beslist geen kleinigheid. Zeker als je bedenkt dat voor dat bedrag de

binnenkant niet grondig onder handen genomen werd. En dan mag het in Overvecht gaan om een kleinschalige renovatie van acht eenheden, de jury vraagt zich af of bij opschaling naar een veelvoud hiervan de prijs per eenheid significant omlaag kan. De woningen zijn losgekoppeld van gas en geheel elektrisch. Alle benodigde energie voor verwarmen, koelen, ventileren en gebruik van apparaten wordt door het gebouw zelf opgewekt. Het idee van bestaande technologie toepassen om de energiebehoefte van flats te reduceren, kan rekenen op bijval van de jury, maar de vraag blijft of Nul op de Meter zinvol is. De term wekt een suggestie die niet of nauwelijks waargemaakt kan worden. Wellicht kan een iets minder rigide regime evenveel opleveren. De flats zien er goed uit, maar met een iets minder geavanceerde en dus veel voordeliger aanpak, zijn ook goede resultaten te bereiken, meent de jury. NOM is voor de flats in Overvecht wellicht teveel van het goede. Het lijkt wijs om op zoek te gaan naar andere methodes. Er moet wel steeds een goede afweging worden gemaakt of een zeer dure renovatie opweegt tegen het bouwen van een nieuwe woning.

Er is in Overvecht gekozen om eerst een pilot te realiseren van acht woningen (één portiek) om na een jaar monitoring over te gaan tot de volledige renovatie van de flat. Dat lijkt de jury een bijzonder wijs besluit. Daar komt bij dat de flats in Overvecht van zichzelf architectonische kwaliteiten hebben die het behouden waard zijn. Het is zonder meer heldhaftig dat Mitros voor behoud van die uiterlijke kwaliteit gekozen heeft. **Flat met Toekomst wordt dan ook genomineerd in de Categorie renovatie.**

De Alliantie HQ

Om daglicht tot diep in het gebouw te brengen, zijn op strategische plekken gaten in de betonconstructie (in de vloeren en de wanden) van het nieuwe hoofdkantoor van de Alliantie gezaagd. En dan, zegt een van de juryleden, heb je geluk als opdrachtgever dat de betonconstructie door de toenmalige Philips ingenieurs zwaar werd overgedimensioneerd. Dat geeft nogal wat vormgevingsvrijheid en daarvan heeft Studioninedots volop gebruik gemaakt. Niet alleen kreeg door het zaagwerk daglicht vrij spel binnen de constructie, het zorgt ook voor de nodige zichtlijnen dwars door het gebouw heen zonder het karakter van de robuuste betonconstructie aan te tasten. Sterker nog, de gaten benadrukken de kwaliteit van de bestaande betonconstructie, meent de jury, en de ingrepen zorgen voor een spectaculaire vide van vier verdiepingen en een levendig hart met veel daglicht dat de verschillende afdelingen verbindt. De Alliantie kocht het terrein in het verleden voor een naar de huidige maatstaven laag bedrag. Toch bleek het niet eenvoudig er een goede businesscase van te maken met (nieuwbouw)woningen. Wat de corporatie gedaan lijkt te hebben, is bezuinigen op eigen huisvesting door het hoofdkantoor onder te brengen op het Lucentterrein. Een goede beslissing, denkt de jury. De jury kan zich levendig voorstellen dat het prettig werken is in het nieuwe hoofdkantoor. De suggestie dat er een nieuwe stedenbouwkundige as is ontstaan via een wandeling door de entree van het gebouw wordt door de jury als erg ambitieus gezien. Het gebouw wordt zowel van buiten als van binnen gewaardeerd. Knap dat je van een eenvoudig functioneel gebouw zoiets moois kunt maken. Zagen in betonconstructies is niet nieuw, maar de ingrepen zijn hier met oog voor detail en met vakmanschap gedaan. Er is in dit kantoor op een mooie manier plaats voor het nieuwe werken. De Alliantie is in de ogen van de jury een goed voorbeeld van de inzet dat je een saai, ouderwets kantoorgebouw niet zomaar hoeft af te schrijven. **Het was een gebouw zonder entree en die ingang is nu nadrukkelijk aanwezig. Deze transformatie is goed uitgevoerd en daarom wordt de Alliantie genomineerd in de categorie renovatie.**

Het Breed

Overall in het land bevinden zich op verborgen plaatsen architectonische pareltjes die slechts bij een kleine groep liefhebbers bekend zijn. Het Breed lijkt hiervan een goed voorbeeld: een groot en belangrijk project dat van zichzelf alle denkbare monumentale kwaliteiten in zich verenigt. Een buitengewoon mooi complex, dat staat voor de jury geen moment ter discussie. Met name van de kleine woningen in Het Breed kan je nog wat leren als het gaat over een optimale plattegrond maken. Ook in deze tijd. Dat dit monument ook na de renovatie zijn oorspronkelijke vorm behouden moest, stond van meet af aan vast. De gevels zijn verduurzaamd in de geest van Van Gool. Ze zijn

nieuw en anders dan de bestaande, maar passen goed in het architectonische beeld. De renovatieopdracht was buitengewoon lastig. Het Plan van Gool bezit grote architectonische kwaliteiten. Als je daarmee niet respectvol en weloverwogen aan de slag gaat, kan je de boel grondig verknoeien. Het valt dan ook hogelijk te prijzen dat de 1.138 woningen en 40 atelier/bedrijfsruimtes met behoud van de kenmerkende architectuur gerenoveerd werden. Wie tussen de flatgebouwen doorloopt, ervaart zelf hoezeer de gevels en galerijen aan kwaliteit wonnen door deze opknopbeurt. Met een beetje goede wil, kan je de gebouwen weer zien als door de ogen van de eerste bewoners. Dat vindt de jury een prestatie van formaat.

De open trappenhuizen werden als te onveilig ervaren. De Architecten Cie sloot de trappenhuizen af met glas en plaatsten gesloten toegangsgebouwtjes (met camera's) bij de ingang. De entree-units zijn reversibel uitgevoerd en kunnen dus weggehaald worden als dat nodig mocht zijn. Deze ingreep heeft voor een aanzienlijke verbetering van de leefbaarheid in het complex gezorgd. Maar de werkzaamheden waren niet alleen cosmetisch. Ook aan duurzaamheid is gedacht. Dat is nog knap ingewikkeld als je de buiten- noch de binnenkant kunt inpakken. In de flats werd nieuwe verwarming aangelegd en een isolerende pui zonder het oorspronkelijke beeld te verstoren. Het gehele complex stoot na de ingreep vijftig procent minder CO2 uit en dat is best knap voor een complex met monumentale kwaliteiten, vindt de jury.

Unaniem vindt de jury dat de renovatie van Het Breed door de Architecten Cie zeer zorgvuldig is gedaan. Belangrijkste argument daarbij is dat je de kwaliteit en de schoonheid van het oorspronkelijke ontwerp ook ná de renovatie gehandhaafd bleef. Het spannendste deel van de opgave, aldus een jurylid, was zonder twijfel het maken van de halletjes bij de ingang, omdat je dat eigenlijk nooit goed kunt doen. Maar het is goed gedaan zo, veel alternatieven zijn er niet en je kunt ze bovendien weghalen als het moet. Als de energetische kwaliteiten van Het Breed ter sprake komen, dan heeft de Cie het maximaal mogelijke uit het gebouw gehaald. En dat is de kracht van deze renovatie: het hele plan van aanpak is ontworpen en uitgevoerd met respect voor het originele ontwerp. Goed dat het op deze manier aangepakt is. Ook de functionele kwaliteit van de plattegronden is goed bewaard. Er is sprake van ruime, luxe woningen met veel licht en dat is heel wat waard. Een ander jurylid kende het gebouw niet vanuit zijn oorspronkelijke ontwerp en werd aangenaam verrast dat Van Gool galerijen zo breed als straten heeft bedacht. Dat dát nooit is teruggekomen in andere ontwerpen verbaast haar. Goed dat de galerijen breed zijn gebleven. Weer een ander jurylid vraagt zich af of we hier wel van doen hebben met een renovatie. Het project is zo fantastisch uitgevoerd, dat je het ook 'monumentenzorg' mag noemen. Zorg dus voor een monument dat meer dan terecht behouden bleef (Het Breed is volgend jaar vijftig jaar oud en kan dan een officieel monument worden). Je had het op zoveel manieren kunnen verpesten, desnoods met valide argumenten. Daar is dus niet voor gekozen, maar voor een restauratieve renovatie. **Het Breed is dankzij deze optelsom van kwaliteiten genomineerd in de categorie renovatie.**

GEBIEDSTRANSFORMATIE

Nijmegen omarmt de Waal

De jury is over de hele linie buitengewoon enthousiast over wat er aan de Nijmeegse Waaloever tot stand is gebracht. De maatschappelijke impact van Nijmegen omarmt de Waal is enorm, vindt de jury. Vroeger stroomde de rivier rustig door de uiterwaarden en dankzij de ingrepen van de afgelopen jaren ontstond er in het hart van de stad een prachtig recreatiegebied dat 's zomers stadsbewoners zowel als recreanten uit de wijde omtrek naar Nijmegen lokt. Er is op een goede manier van de nood – ruimte geven aan de rivier – een deugd gemaakt. Wat van meet af aan in Nijmegen gedaan is, is het betrekken van een aantal architecten bij het project en dat is aan de ontwerp kwaliteit van de verschillende bruggen in het gebied goed af te lezen. Intensief en vanuit een helder idee samenwerken, goed luisteren naar wat de stadsbewoners willen en hun ideeën bij de planvorming betrekken, het loont, aldus de jury. Wat er in Nijmegen tot stand gebracht is – en dan

doelt de jury op de architectonische bruggen en het eiland met zijn woningen die onderdeel uitmaken van de nevengeul en dus het recreatiegebied – daar kunnen andere gemeentes een voorbeeld aan nemen. Als je gebiedsontwikkeling aan de universiteit wilt doceren, zegt een van de juryleden, dan kan je met een gerust hart colleges over Nijmegen geven.

De gebiedstransformatie geeft aan dit deel van de stad buitengewone esthetische en ruimtelijke kwaliteiten. Nijmegen had al zijn Kronenburgpark en ‘groene long’ het Goffertpark. ‘Nijmegen omarmt de Waal’ sluit volgens de jury mooi aan op deze traditie. De grote betrokkenheid van architecten en andere doortastende plannenmaker Nijmegen omarmt de Waal’ uitpakte als een serie fantasieloze civieltechnische ingrepen, zegt een ander jurylid. Als het aan Rijkswaterstaat had gelegen, dan was de rivier voorzien van een betonnen dam met een soort haakse hoek voor waterafvoer. Gelukkig zijn er in Nijmegen creatievere geesten aan de slag gegaan. Er werd op een slimme manier gebruik gemaakt van de nevengeul die er deels al lag waardoor er een soort eiland ontstond in de luwte waarvan het nu goed recreëren is. Ook de natuur kreeg er de ruimte en dat maakt dit project een goed voorbeeld van wat je kunt bereiken met optimale samenwerking.

Maar er zijn ook punten van kritiek. Over het hoge appartementsgebouw aan de andere oever is de jury stomverbaasd: wat doet dit hier? De jury zet vraagtekens bij de gebiedsontwikkeling aan de kant van Lent. Wat is het economisch profiel van Nijmegen en waarom zou je aan de kant van Lent zo’n grote gebiedsontwikkeling doen terwijl er in de stad leegstand is en meer dan voldoende verdichtingsmogelijkheden zijn. Als je met deze gegevens rekening houdt, waarom zou je dat prachtige rivierenlandschap rondom Lent dan gaan volbouwen? Nijmegen kent geen enorme druk op de woningmarkt, voor zover de jury bekend, en toch is het plan aan de andere kant van de rivier 1.300 woningen te bouwen, waaronder woningen voor starters. Dat is op zich een goede gedachte. Nieuwbouwwoningen zijn ook vandaag de dag hard nodig en starterswoningen zijn er – ook in Nijmegen – onvoldoende. Maar dergelijke bouwactiviteiten ontplooi je liever niet in een kwetsbaar natuurgebied. Overigens vallen deze kritische aantekeningen enigszins buiten de scope van de ingezonden gebiedstransformatie. Toch hecht de jury eraan deze als opbouwend bedoelde kritiek te uiten. De kracht, visie en flair waarmee in Nijmegen de rivier de Waal de ruimte kreeg, de architectonische bruggen die werden gebouwd, de recreatieve functie die het gebied ontstond en het stedelijk rivierpark dat door deze ingreep tot stand kwam en dat nationaal en internationaal grote aandacht trekt; ze spreken zonder uitzondering tot de verbeelding van de jury. Een topinzending. De kritiek van de jury op ‘de overkant’ slaat dan ook op de hecht doortimmerde visie die lijkt te ontbreken. En dat zou jammer zijn, meent de jury. Beide rivieroeveren verdienen een evenwichtig uitgevoerd programma dat zowel ruimte aan de rivier geeft als aan de (woning)behoefte van inwoners van Nijmegen en omstreken. **Buiten kijf staat dat de bijzonder vormgegeven bruggen en het hele plan van aanpak dat aan Nijmegen omarmt de Waal ten grondslag ligt volgens de jury valt in de buitencategorie. Mooi, goed, geweldig! Dat maakt Nijmegen omarmt de Waal winnaar in de categorie Gebiedstransformatie.**

CHV-terrein Veghel

Gezien vanaf de buitenkant, of beter gezegd: met het oog op het gehele CHV-terrein, is dit project misschien drie jaar te vroeg ingestuurd. Van binnen bekeken, is de voormalige veevoerfabriek dik in orde: bomvol ambitie en op een paar details na goed gedaan. De vraag is of het cultuurcluster – ook op lange termijn – een regionale publiekstrekker van formaat zal blijken, maar tot nu toe zit de loop er goed in. Bouwkundig gezien is alles oké. Een prachtig project en verbazingwekkend dat een dergelijk omvangrijk project in Veghel tot stand kwam.

De architecten waarmee opdrachtgever Van de Ven samenwerking zocht, hebben precies begrepen wat hij wilde. Een verademing hoe de zaken hier zijn aangepakt. Dit is dé manier waarop je industrieel erfgoed moet gebruiken. Een goed voorbeeld van langdurige, duurzame samenwerking. Zorgvuldig gewerkt en veel effect bereikt met relatief eenvoudige middelen. Heel bijzonder dat een opdrachtgever dit uit liefde voor dit gebouw en haar mogelijkheden voor Veghel doet.

De achilleshiel van het terrein lijkt de continuïteit in de exploitatie. Dat de opdrachtgever ondanks weerstand uit de gemeente Veghel en onzekere exploitatie op de lange termijn toch met hart en ziel een dergelijke transformatie tot stand brengt, noemt de jury ongelofelijk dapper. Je moet het maar durven en voor elkaar krijgen. Wat dát betreft is hier echt iets bijzonders tot stand gebracht. Andere juryleden noemen Steven van de Ven de curator van de nostalgie van Veghel.

Dat niet gekozen is voor sloop en nieuwbouw van het zoveelste bedrijventerrein is te prijzen. Dankzij Van de Ven is een belangrijk stuk geschiedenis van Veghel behouden gebleven. Of dit cultuurcluster een maatje te groot is voor Veghel zal de toekomst wel uitwijzen. Het is daarom goed dat dit gebied ook andere commerciële functies toelaat naast de Jumbo. Een deel van de financiering werd mogelijk doordat Van de Ven veel eigen aannemersuren in het project stak, en zolang hij dat blijft doen, loopt de zaak. Wie niet waagt die niet wint past als leus bij deze gebiedsontwikkeling. De jury heeft enige zorgen over de soliditeit van de kasstroom, maar de opdrachtgever zal dat zien als één van de vele uitdagingen van dit avontuur.

De sterkte van Van de Ven als motor achter de bedrijvigheid is ook de zwakte: als hij er de brui aan geeft, is het maar de vraag of het gebied zonder zijn bezieling ook een mooie toekomst heeft. Voorlopig is de transformatie van het CHV-terrein het resultaat van de inspanning van één persoon die tegelijkertijd bouwer, koopman, ontwikkelaar, bezieler en curator van de nostalgie is. Daardoor is iets moois ontstaan. Maar ook de architecten hebben met veel gevoel hun uiterst bescheiden budget zeer doelgericht ingezet. Ze lijken 'de ziel' van het gebouw goed te begrijpen en weten een mooie balans te vinden tussen de onvermijdelijke tijdelijkheid van sommige ingrepen en de robuuste en soms prachtige ruimtes die het complex biedt. Sober en niet opdringerig, zo zou je het architectenwerk kunnen kwalificeren. **Om deze redenen is het CHV-terrein in Veghel genomineerd in de categorie Gebiedstransformatie.**

LOW BUDGET HIGH IMPACT

Ru Paré Community

De jury was het er unaniem over eens dat er dit jaar een winnaar kon worden aangewezen voor de extra prijs Low Budget, High Impact en naar wie deze moest gaan was net zo duidelijk. Deze speciale eer – voor deze categorie zijn geen nominaties, de jury kiest uit alle ingezonden projecten een winnaar – valt dit jaar toe aan de Ru Paréschool. Begin deze eeuw stond het gebouw symbool voor de problematiek in de Amsterdamse wijk Slotervaart.

Met relatief bescheiden middelen is het gebouw getransformeerd in een huiskamer van de wijk en biedt het onderdak aan een bijzonder maatschappelijk initiatief. Als reactie op de Haagse bezuinigingsprogramma's ontwikkelde de opdrachtgever een model die de solidariteit in deze lastige wijk moest stimuleren. Het beschikbare budget (600.000,- excl. btw) voor de transformatie was een groot obstakel om van het gebouw een ontmoetingsplek te maken; de helft was nodig voor achterstallig onderhoud.

Een slimme strategie om de ambities toch te realiseren was dan ook nodig. In de Ru Paréschool kunnen wijkbewoners nu terecht voor computerles, belastingadvies of een taalcursus. Niet gratis, maar in ruil voor werk voor de gemeenschap. Op gebouwniveau worden afnemende subsidiestromen aangevuld door een inkomen uit renderende start-ups die er een (bedrijfs)ruimte kunnen huren.

Waar het in Slotervaart om gaat, is dat er voor een relatief klein bedrag een enorm positief effect in de wijk gesorteerd is en dát is waarom het gaat in deze categorie. Veel effect dus voor weinig geld of zoals de jury stelt: als je maar heel weinig middelen hebt, kom je misschien wel tot betere resultaten. De Ru Paréschool is hiervan een klinkend voorbeeld. Alle architecten zouden een voorbeeld moeten nemen aan wat BETA office for Architecture hier tot stand heeft gebracht, vindt de jury. In dit gebouw zijn precies die ingrepen gedaan die nodig waren om de school tot huiskamer te transformeren. De wijde trap die naar de eerste verdieping gebracht werd, de gymzaal waarvan een royale ontvangstruimte gemaakt werd, de gevelgrote roldeuren om de ruimte letterlijk naar de wijk te openen, (betaalbare) kassen op poten waarvan werkruimtes gemaakt zijn. Het zijn slechts een paar zeer sprekende voorbeelden van waar het geld voor de transformatie goed besteed is.

De visie achter Ru Paré is om middenin een kwetsbare wijk een plek te creëren waar bewoners elkaar verder helpen. Het gebouw faciliteert ontmoetingen tussen mensen en organisaties, die door het concept van wederkerigheid van elkaars kracht profiteren. Dat klinkt wellicht wat zweverig, maar Slotervaart is het bewijs dat 'met elkaar, voor elkaar' wel degelijk werkt als je het, in dit geval letterlijk, op een waardige manier onderdak biedt. In Nederland zijn tal van vergelijkbare (probleem)wijken met vergelijkbare (leegstaande) gebouwen, meent de jury. Wat dat betreft gaat er ook een grote voorbeeldfunctie uit van de Ru Paré Community.

Opnieuw een zinvolle bestemming geven aan een leegstaand gebouw hoeft niet altijd een kapitaal te kosten: dat bewijst de transformatie van de voormalige Ru Paréschool tot 'Huis van de Wijk'. De jury is onder de indruk van het vakmanschap van de betrokken architect en opdrachtgever. **Door met de relatief beperkte financiële middelen de juiste ingrepen te doen is een leegstand gebouw nu een veilige ontmoetingsplek in een kwetsbare wijk. Een prestatie van formaat waarmee de Ru Paré Community een meer dan waardige winnaar is in de categorie Low Budget, High Impact.**